

Arbeids- og sosialdepartementet
v/ politisk ledelse
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Oslo, 03.03.2017

Innspill til statsbudsjettet 2018

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) ønsker med dette å overbringe våre forventninger til statsbudsjettet for 2018. Beklager det sene innspillet, men vi ville avvente rapporten «En mer effektiv og fremtidsrettet hjelpemiddelformidling – for økt deltakelse og mestring».

HLF er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med rundt 62 500 medlemmer. 14,5 % av Norges befolkning over 20 år¹ har en hørselshemming som påvirker hverdagen, som sosial isolasjon og frafall fra utdanning og arbeidsliv. En del av disse har behov for omfattende rehabilitering, mens andre trenger tilrettelegging, hjelpemidler og kunnskap i å mestre sin hverdag. Gruppen hørselshemmet er mangfoldig og stadig flere rammes av hørselsnedsettelse. Anslag viser at det i 2020 vil være om lag en million av Norges befolkning som vil ha en hørselsutfordring.

1. En helhetlig oppfølgingsplan for hørselshemmede

Prop. 1 S (2015-2016) fra Arbeids- og sosialdepartementet redegjør for økte utfordringer knyttet til at flere personer vil få varig hørselstap på grunn av økt levealder og at flere unge vil kunne få varig hørselstap grunnet støyskader. Videre rapporteres det om økt tilrettelegging på arbeidsplassen og økte utgifter til tolkehjelp. HLF er bekymret for at det dokumenterte behovet ikke møtes med rehabiliterings- og mestringstiltak for å motvirke negative konsekvenser ved det å ha hørselshemming.

I tillegg viser både norske og internasjonale studier at mange høreapparater ikke tas i bruk, fordi tilpasning og opplæringen i bruken er mangelfull. Tallet kan være så høyt som 22 prosent². Tar vi utgangspunkt i bevilgningen for 2017, kan det innebære at høreapparater for over 130 millioner kroner årlig som regelrett legges i en skuff. I tillegg kommer andre store samfunnsmessige kostnader, både på individ- og samfunnsnivå. Tilpasning og opplæring i bruk av høreapparater sorterer hovedsakelig under Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) sin ansvarsportefølje, mens utgiftene til selve høreapparatene sorterer under Arbeids- og sosialdepartementet (ASD). Det er derfor viktig at HOD og ASD samhandler i oppfølgingen av hørselshemmede, slik at ressursene nyttiggjøres til beste både for individet og samfunnet.

Regjeringens mål er å skape pasientens helsetjeneste og at alle skal ha tilgang til likeverdige helsetjenester av god kvalitet. Primærhelsemeldingen (Meld.St.26 2014-2015) peker på at personer med hørselstap er eksempel på en stor pasientgruppe med rehabiliteringsbehov. Hørselshemmede rapporterer om ulik oppfølging, manglende mestrings- og rehabiliteringstilbud, lang ventetid ved hørselssentralene, manglende kompetanse hos helse- og omsorgsarbeidere for å nevne noe. I tillegg er det store geografiske forskjeller.

I opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering (2017-2019) skrives det at tilbudet til hørselshemmede er lite tilgjengelig. Mange hørselshemmede havner ufrivillig utenfor arbeidslivet på grunn av manglende rehabiliteringstilbud eller lang ventetid på de få eksisterende tilbud som finnes. I september 2016 var den gjennomsnittlige ventetiden ved hørselssentralene for tilpasning av høreapparat på 21,8 uker. En dansk undersøkelse viser at nedsatt hørsel har en effekt i forhold til arbeidsmarkedstilknytningen. Sannsynligheten for

¹ Engdahl B, Tambs K, Borchgrevink HM, Hoffman HJ. Screened and unscreened hearing threshold levels for the adult population: Results from the Nord-Trøndelag Hearing Loss Study. Int J Audiol. 2005; 44:213-30.
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_6496&Main_6157=6263:0:25,6102&MainContent_6263=6496:0:25,6109&Content_6496=6178:50246:25,6109:0:6562:14:::0:0

² Solheim, Jorunn: "Hearing loss in the elderly" Doktoravhandling, Universitetet i Oslo (2011)

arbeidsløshet, førtids- og uførepensjonering samt etterlønn øker i takt med hørselstap. En person med hørselstap er også mer psykisk utmattet etter endt arbeidsdag enn andre. Socialforskningsinstituttet i Danmark har beregnet at det danske samfunn årlig taper 2,7 milliarder i arbeidsproduksjon, på at hørselshemmede ikke får riktig og tidlig nok rehabilitering³. Dette viser at hørselstap har klare samfunnsmessige omkostninger. Samme tendens viser også en norsk undersøkelse⁴. Tidlig og riktig rehabilitering kan motvirke dette. En arbeidsgruppe i regi av Helsedirektoratet anbefaler som strategisk mål at kommunen må ta et større ansvar for rehabilitering og sikre samsvar mellom behov og tilbud. ⁵Videre anbefaler de styrket kompetanse og økt faglig bredde samt tilgang til profesjonsspesifikk fagkompetanse på høgskole-/universitetsnivå når det gjelder sansetap.

HLF etterlyser en helhetlig oppfølgingsplan for personer med hørselshemming. Vi oppfordrer Helse- og omsorgsdepartementet til å utarbeide dette i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet. HLF stiller sin brukerkompetanse til disposisjon i dette arbeidet. Tilsvarende forslag sendes også Helse- og omsorgsdepartementet.

HLF ønsker:

At regjeringen utarbeider en helhetlig oppfølgingsplan for personer med hørselshemming, som inkluderer mestrings- og rehabiliteringstiltak etter å ha fått godt tilpasset høreapparater og annet hørselsteknisk utstyr.

2. Tilpasningskurs

Det er viktig med en helhetlig og individuell tilpasset rehabilitering for yrkesaktive hørselshemmede, slik at de både er i stand til å komme raskere tilbake til arbeid og/eller beholde jobben. I rehabiliteringsfasen må det psykososiale vektlegges, med særlig fokus på mestring av funksjonshemming og deltakelse i arbeidslivet. Bevissthet og informasjon omkring ekstrabelastingene hørselshemmede har i arbeidslivet er av stor betydning både i det forbedrende og det forebyggende arbeidet

I dag er det få mestrings- og rehabiliteringstilbud for hørselshemmede som er yrkesaktive, er i ferd med å falle ut eller ønsker seg tilbake i arbeid. HLF Briskeby har siden 2004 holdt tilpasningskurs for voksne tinnitus- og meniererammede, personer med cochlea implantat, tunghørte og døvblitte i yrkesaktiv alder og er landets ledende fagmiljø innen området. Vi er fornøyd med at departementet ved Arbeids- og velferdsdirektoratet har imøtesett den økende etterspørselen etter kurs ved HLF Briskeby de siste årene og har jevnlig økt antall kursdøgn. I 2011 leverte HLF Briskeby en opptrappingsplan for 3300 kursdøgn til daværende Arbeidsdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. For 2015 og 2016 ble det innvilget 2500 kursdøgn, en økning basert på lange ventelister spesielt for kurs om tinnitusmestring. For 2017 er det foreløpig lenger enn et halvt års ventetid for deltakelse på kursene behold-jobben og tinnitus. Økt etterspørsel er det også for kurs innen kommunikasjon og mestring samt oppfølgingskurs for tidligere deltakere ved tilpasningskursene. For 2018 er det et dokumentert behov for 2800 kursdøgn.

HLF ønsker:

- En videreføring av tilpasningskursene med finansiering i folketrygden.
- En fortsatt satsing på tilpasningskurs for hørselshemmede ved HLF Briskeby

3. Høreapparater, tinnitusmaskerere og hørselstekniske hjelpemidler

Hørselshemmede har i dag en lov hjemlet rett på høreapparater gjennom folketrygden, med

³ Uhørt? Betydningen af nedsat hørselse for arbejdsmarkedstilknytning og arbejdsliv. København 2006, Socialforskningsinstituttet
⁴ SINTEF Helse i samarbeid med Folkehelseinstituttet, Hørselshemmede i arbeidslivet (2004)

⁵ "Avklaring av ansvars- oppgavedeling og mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten på rehabiliteringsområdet", rapport fra Helsedirektoratet 02/2012. IS-1947.

den finansielle sikkerheten dette innebærer. HLF ønsker ikke en endring i dette. Det er viktig å ha en fullverdig høreapparatformidling, som sikrer likt tilbud uavhengig av bosted eller økonomi. Det gjør dagens ordning. Det vil i fremtiden med den demografiske utviklingen være flere eldre som trenger høreapparater og tilhørende hjelpemidler. Det å sikre at disse menneskene har optimale høreapparater og hjelpemidler vil føre til aktive eldre og lengre botid hjemme.

Hørselshemmede som har behov for, men som ikke får tilrettelegging og hjelpemidler, faller svært enkelt ut av jobb. Det er viktig med en optimal formidling av høreapparater, tinnitusmaskerere og andre hørselstekniske hjelpemidler. I tillegg er det viktig for å sikre god nytte av høreapparatene sine, at brukeren må tilbys god opplæring og oppfølging som ledd i mestringsprosessen. Lange ventetider kan også gi andre samfunnsøkonomiske kostnader, som sykemelding og frafall fra aktiv samfunns- og yrkesdeltakelse. Dette gjelder også ventetid på reparasjoner av tildelte hjelpemidler.

HLF har i samarbeid med andre⁶ undersøkt spesialisthelsetjenestens formidling av høreapparater etter at norske helsemyndigheter vedtok å følge EU-standard⁷. Hovedfunnet er at norske høreapparatformidlere, under stramme finansielle rammer, gjennomgående leverer god kvalitet på det tekniske-medisinske (diagnostisering og tilpasning), mens det er et betydelig forbedringspotensial innen det psykososiale (oppfølging, audiologisk rådgivning og rehabilitering). For å mestre sin hørselshemming og være aktive samfunnsborgere er det som skjer etter at brukeren har mottatt sitt tekniske hjelpemiddel, som et høreapparat er, av avgjørende betydning.

Riktig rehabilitering og tilførsel av kunnskap om hvordan brukeren kan nyttiggjøre seg sitt høreapparat er viktig. Dette gjelder for alle hjelpemidler. Uten god nok opplæring og motivasjon til selv å ta hjelpemidler aktivt i bruk vil de ikke bli nyttiggjort. I en rehabiliteringsprosess er det viktig at det gis opplæring i bruk av høreapparat og tilbud om rehabiliteringskurs der hørselshemmede blant annet får økt kompetanse om sin egen sykdom og hvordan hverdagen kan mestres. Dette må utføres av personale med hørselsfaglig kompetanse.

HLF ønsker:

- Å beholde dagens finansieringsansvar for høreapparater, tinnitusmaskerere og hørselstekniske hjelpemidler i folketrygden
- At høreapparatbrukere tilbys god opplæring og oppfølging som ledd i rehabiliteringsprosessen, i tråd med standarden for høreapparatformidling.
- At det kortes ned på ventetider på tildeling og reparasjoner av høreapparater
- At høreapparater skal være gratis for brukeren

4. Tolk

Mange hørselshemmede er avhengige av skrive- og tolketolk for å være en aktiv samfunnsborger, så vel under utdanning, i arbeidslivet, i organisasjonslivet og på fritiden generelt. HLF får tilbakemelding om at hørselshemmede får avslag på skrive- og tolketolk. Planlagte aktiviteter må derfor avlyses og aktiv samfunnsdeltakelse hindres. Resultatet blir ofte sosial tilbaketrekking, isolasjon og ensomhet. Tolketjenesten begrunner avslag med at det ikke er kapasitet nok, at det er for få tolker til å ta skrive- og tolketolkoppdrag og at tolkene ikke kan pålegges å arbeide kveld

⁶ Evaluering av NS-EN 15927:2010 «Tjenester tilknyttet formidling av høreapparater»: Et samarbeid mellom: HLF, Norsk Audiografforbund, Norsk teknisk Audiologisk forening, Norsk Audiopedagogisk Forening, Lovisenberg Diakonale Sykehus, Den Norske Legeforening og Bransjeforeningen for helse- og velferdsteknologi. Oktober 2014.

⁷ NS-EN 15927:2010 «Tjenester tilknyttet formidling av høreapparater». Gjeldende for norske hørselsklinikker siden 2011.

eller helg. Det siste begrunnes i at de fleste skrivefolkene er frilansere. For brukerne er det rettighetsbrudd som støtter dem ut av aktiv samfunnsdeltakelse.

HLF er fornøyd med den økte satsingen på tolkeområdet de siste årene og opprettelsen av eget deltidsstudium som pilotprosjekt for utdanning av skrivefolk ved Høgskolen i Bergen. Det er viktig å opprettholde fokuset på tolkeområdet som helhet, men spesielt på gode formidlingsrutiner og på rekruttering. Det må ansettes egne skrivefolk i tolketjenesten, slik at også kortvarige og mer ugunstige oppdrag dekkes.

I statsbudsjettframlegg for 2016-2017 vedgår Arbeids- og sosialdepartementet at det er en utfordring å sikre full dekning av tolkebrukernes behov for tolking. Årsaken er at flere unge hørselshemmede tar høyere utdanning og at det er økt satsing på bruk av tolk i arbeidslivet. Dette viser hvor samfunnsøkonomisk viktig tolking som hjelpemiddel er. Det motsatte utfallet kan bli negative konsekvenser knyttet til deltakelse i arbeidslivet, utdanningsløpet og organisasjons- og samfunnsdeltakelse

HLF ønsker:

- En fortsatt satsing på tolkeområdet og særskilt på skrivefolk
- At det ansettes flere offentlige skrivefolk i NAV / ved Tolkesentralene.

5. Talegjenkjenningsprogram

HLF er særdeles fornøyd med arbeidet departementet har gjort for å utvikle talegjenkjenning på norsk. Dette er et verktøy for å få tale til tekst som HLF har jobbet lenge for. Utviklingen av talegjenkjenningsteknologi vil medføre fremtidige kostnader som det må tas hensyn til i kommende statsbudsjetter. I tillegg er det utviklingsmuligheter for å ta i bruk talegjenkjenningsteknologi på mange områder innen blant annet utdanning og arbeidsliv.

HLF ønsker:

- En videreføring av satsingen på utvikling av talegjenkjenningsprogram

HLF ser frem til et samarbeid om statsbudsjettet for 2018 og håper regjeringen evner å prioritere disse viktige områdene. Ta gjerne kontakt hvis vi kan bidra med noe, da HLF ønsker å være en medspiller med det offentlige for å gjøre hverdagen bedre for landets hørselshemmede.

Med vennlig hilsen

Anders Hegre
Generalsekretær

Merete J. Orholm
Leder av interessepolitisk avdeling